DE DOOS VAN IBRAHIM

Ibrahim woonde in Bagdad.

Iedereen kende hem, een kleine oude man, die altijd rondliep in dezelfde armoedige kleren. Hij had geen huis, zelfs geen mat om op te slapen. Hij bezat geen pannetje om in te koken, geen kruik om uit te drinken. Geld had hij ook niet, en werken deed hij nooit. Toch leed hij geen gebrek. Er was altijd wel iemand die hem te eten vroeg of hem een slaapplaats aanbood. In vele huizen was hij gast geweest, en nooit had hij hoeven bedelen. Want Ibrahim had een *doos*. Die doos was zijn enige bezit. Hij sleepte die overal met zich mee en als hij ging zitten om te rusten, zette hij hem voor zich neer, het deksel dicht. Wie zijn oor op het deksel legde, zou allerlei vreemde, vage geluiden horen: geruis, geritsel, getik, getinkel. Niemand mocht ooit in de doos kijken, maar soms haalde Ibrahim er iets uit en liet het zien. Dan verwonderden de mensen zich over de dingen die hij verzameld had. Er was zelfs iemand die er een vers over had gemaakt; Ibrahim was daar heel trots op en hij had het zo vaak voorgedragen dat de meeste mensen het met hem mee konden zeggen:

Ibrahim van Bagdad
heeft van alles in een doos:
gekke beestjes,
flessen met geestjes
en een rode roos.

Bij elk ding in de doos wist Ibrahim wat te vertellen. Van de gekke beestjes had niemand meer dan een flits gezien. 'Dat spreekt vanzelf,' zei Ibrahim, 'zulke diertjes kun je wel voelen, maar niet vangen, je kunt ze goed horen, maar nauwelijks zien.' En dan vertelde hij van kniptorren en springvlooien, maar ook van draken en

vuurvogels, ongelooflijke fabeldieren, onzichtbaar en verzonnen.

Een enkele keer liet hij zijn flessen zien, groen en blauw, de kurk verzegeld. Ze leken met rook gevuld te zijn, en daarin bewoog zich iets; nu eens zag het eruit als een vlam, dan weer als een insect met lange poten. Maar hij wilde ze niet opendoen, 'want,' zei hij, 'dan zou de geest eruit komen, een djinn die zou groeien tot een reus die mij zou vertrappen.'

Alle mensen vonden het heerlijk als ze even mochten ruiken aan de rode roos, en luisteren naar hoe Ibrahim vertelde over wondertuinen in woestijnen en over de liefde tussen prinsen en koningsdochters. En als hij ophield met vertellen, herinnerden ze hem aan het volgende couplet van het vers:

In de doos van Ibrahim
zit nog heel veel meer:
een stenen kikker,
een glazen knikker
en een vogelveer.

Ibrahim was overal welkom als een zeer geëerde gast als hij zijn doos maar even wilde openen.

Soms liet hij de stenen kikker zien, en dan vertelde hij van tovenaars die levende wezens in steen konden veranderen. Soms liet hij de glazen knikker zien en vertelde van de bedelaar die zo'n knikker vond en die de kalief wist wijs te maken dat het een kostbare edelsteen was. Heel soms liet hij de vogelveer zien, glanzend met regenboogkleuren. En vertelde van de vogel Roc, wier ei zo groot is als een huis en van de vogel Fenix, die onsterfelijk is.

Spannende, wonderlijke verhalen wist Ibrahim te vertellen, en de mensen die ze hoorden, vertelden ze aan anderen, en die vertelden ze weer verder, en zo kwamen ze de kalief die over Bagdad regeerde ter ore. Dat gebeurde op een gunstig ogenblik, want de kalief verveelde zich. Hij had genoeg van alle feesten en overdadige maaltijden, en hij bedacht dat het prettig zou zijn te luisteren naar een goed verhaal als hij uitrustte van vermoeiende regeringszaken. Zo kwam het dat Ibrahim met zijn doos in het paleis ontboden werd. De kalief luisterde net zo aandachtig als zijn onderdanen. Hij bood Ibrahim zelfs een betrekking aan als hofverhalenverteller, maar Ibrahim zei 'nee' – heel beleefd natuurlijk. Een betrekking vervul-

len betekende werken, zei hij, en daar hield hij niet van. Wel wilde hij elke dag een uurtje komen met zijn doos, en hij hoefde er niets voor terug te hebben, behalve een hapje eten nu en dan. De kalief lachte en het gebeurde zoals Ibrahim het wilde. Zijn vers was nu ook in het paleis te horen; de kalief liet het zelfs voordragen door de hofvoordrachtskunstenaar. En hij hoorde voor het eerst het derde couplet:

Maar het mooiste in die doos
zit helemaal onderin,
in een zijden doekje:
een gouden boekje,
daar staat van alles in.
Wát erin staat weet niet één;
dat weet Ibrahim alleen.

'Ik weet het niet, maar ik vermoed het wel,' sprak de kalief. 'Als Ibrahim het me niet vertelt, kan ik raden wat er in dat boekje staat.'

Een tijdje later zei hij: 'Ibrahim, ik heb nu alles bekeken wat je in je doos hebt, je beestjes, je flessen, je geestjes, je rode roos, je kikker, je knikker – alles behalve één ding. Wil je me nu je gouden boekje laten zien?'

'Hoogverheven heerser,' zei Ibrahim, 'alles wat de moeite waard is, moet een beetje geheimzinnig zijn. De beste doos is de doos die nooit helemaal wordt uitgepakt. Een man die álles weet kan nooit gelukkig zijn.' En hij vertelde een verhaal over een man die alles wilde weten, zó spannend dat de kalief het gouden boekje vergat.

Maar een week later zei hij: 'Ibrahim, ik hoef je boekje niet te zien; vertel me alleen wat erin staat.'

'Hoogverheven heerser,' zei Ibrahim, 'u wilt toch niet het lied tot leugen verklaren dat u hebt laten voordragen door uw voordrachtskunstenaar? *Dat weet Ibrahim alleen.*'

'Ik weet het ook,' zei de kalief. 'In dat boekje staan natuurlijk alle verhalen die je vertelt.'

'Hoogverheven heerser,' zei Ibrahim, 'als u dat denkt, is het zo.'

'En als het zo is,' zei de kalief, 'kun je het me ook wel laten zien.'

'Hoogverheven heerser,' zei Ibrahim, 'dat kan ik niet, nooit! Ik zal u alle verhalen vertellen die erin staan, maar ik smeek u, vraagt u me niet nog eens om het te mogen zien. U bent de kalief, de rijkste man van het land, laat uw arme onderdaan zijn doos bezitten.'

Toen schaamde de kalief zich een beetje en een poosje liet hij Ibrahim met rust. Maar iedere dag zag hij de doos en telkens opnieuw hoorde hij het versje. *'Wat erin staat weet niet één; dat weet Ibrahim alleen,'* zei hij boos. 'Ik ben de kalief van Bagdad en zou ik het niet mogen weten?'

Zijn hovelingen praatten hem na en ze zeiden: 'Het is toch een schande dat Ibrahim durft te weigeren u zijn boekje te laten lezen. Dat is majesteitsschennis, u moet dat niet dulden. Verban Ibrahim, gooi hem in de gevangenis!'

'En wie,' zei de kalief, 'zal mij dan verhalen vertellen, zodat ik me niet hoef te vervelen? Maar,' viel hij zichzelf in de rede, 'de verhalen van Ibrahim staan in dat gouden boekje.'

'Ja majesteit,' spraken de hovelingen, 'en als u dat boekje hebt, kunt u ze zelf lezen.'

'Dan heb ik Ibrahim niet meer nodig,' zei de kalief. 'Ik kan ze zelf lezen, 's morgens, 's middags en 's avonds, wanneer ik wil.'

Toen Ibrahim weer bij hem kwam, liet de kalief zijn krijgslieden komen en sprak: 'Ibrahim, als je me je gouden boekje niet geeft, zal ik het némen. Maar als je me het geeft, krijg je er een schaal vol edelstenen voor.'

'Wat moet ik met een schaal vol edelstenen?' riep Ibrahim. 'Voor mij zijn dat valse stenen zonder waarde. U krijgt mijn boekje niet.'

'Dan neem ik het,' zei de kalief.

De krijgslieden pakten de doos en keerden die om op de grond, zonder te letten op Ibrahims gejammer. Een pakje, in zijde gehuld, viel er het laatste uit. De kalief raapte het op en maakte het open. Het was inderdaad een boekje, maar erg bijzonder was het niet, het goud was niet eens echt, namaakgoud dat al afbladderde.

'Het gaat om de inhoud, niet om het uiterlijk,' zei de kalief.

'O heer, kijkt u niet wat erin staat!' riep Ibrahim.

De kalief luisterde niet naar hem en sloeg het boekje open. Maar

toen keek hij verbaasd en boos. Hij bladerde van achter naar voren, van voren naar achter, en de krijgslieden keken over zijn schouder mee. 'Blanco pagina's,' zei de kalief, 'witte, onbeschreven, onbedrukte bladen.' Hij keek Ibrahim aan. 'Er staat niets in!' riep hij woedend. 'Ben je een tovenaar, heb je dit boek behekst?'

Ibrahim hief verontschuldigend zijn handen op. 'Mijn geheim is verraden,' zei hij bedroefd. 'Mijn boekje is blanco. En zelfs als er wat in had gestaan, had ik toch niet geweten wát. Ik kan niet lezen.'

De woede van de kalief verdween. 'En je verhalen?' vroeg hij, 'waar heb je die dan vandaan?'

Ibrahim haalde zijn schouders op. 'Sommige gehoord hier of daar; andere heb ik verzonnen.'

Toen schaamde de kalief zich, niet een beetje, maar erg. 'Vergeef mij, Ibrahim,' zei hij. 'Je grootste geheim zal ik... zal niemand anders ooit raden: het is geheim waar jouw verhalen vandaan komen, of je ze nu hebt gehoord of verzonnen. Want het is wonderbaarlijk zoals jij ze vertelt.' Hij bukte zich en begon alles weer in de doos terug te doen, maar toen hij het boekje erin wilde leggen, zei Ibrahim: 'O hoogverheven heerser, doe dat niet! Het is bespottelijk een blanco boekje in mijn doos te hebben. Iedereen die ervan hoort zal mij uitlachen.'

De kalief zweeg een poosje. Toen zei hij: 'Ik weet iets. Ik zal mijn Opperhofschrijver op de witte bladzijden de verhalen neer laten schrijven die jij vertelt. Zo zullen ze voor altijd bewaard blijven. En misschien wil je het boekje, als het vol is, toch weer in je doos doen.'

Ibrahim begon te lachen. 'Dat is een goed idee,' zei hij.

Toke Draayt vertelt...

Dit verhaal was ik helemaal vergeten. Mijn vriend Rindert Kromhout stuurde het mij, zodra hij wist dat ik met mijn oude en nieuwe verhalen bezig was.

Toen herinnerde ik me opeens dat ik lang geleden een poosje met de gedachte heb gespeeld een boekje te maken met sprookjes en vertellingen in de sfeer van djinns en vliegende tapijten, een oosterse sfeer dus, van de 1001 nachten. Dit verhaal had dan de raamvertelling moeten worden. Ik had voor dat boekje al heel wat stof voor verhalen – zowel originele als navertelde – bij elkaar. En veel tekeningen – de meeste, met vetkrijt en in kleur – had ik er ook bij gemaakt.

Toch is dit plan nooit uitgevoerd. Dat kwam omdat sommige verhalen net zo goed ergens anders onderdak konden vinden en misschien ook omdat andere plannen aantrekkelijker waren. Het boek waar ik in die tijd wel mee door ben gegaan en dat ten slotte zou verschijnen als mijn debuut, was *Verhalen van de tweelingbroers*, die hier en daar ook een beetje een oosterse sfeer hebben, zoals *De koning van Tirania*. Een echt oosters sprookjesboek is er nooit van gekomen, de meeste sprookjes die ik had pasten daar niet bij.

Twee rode tulpen is juist echt Nederlands en *Het spookmes* kan het best worden omschreven als een sprookje van 'Overal tot Nergens'. *Op zoek naar de gordel van Isis* en *De djinn úít de fles* passen beter bij de *Raadselverhalen*, *Donker Marsjan* is meer sciencefiction dan sprookje en *De drie dwazen* (ook te beschrijven als *De drie wijzen uit het Oosten*) hoort het beste thuis bij de *Nachtverhalen*.

Dus blijft *De doos van Ibrahim* als enig oosters sprookje in het hoofdstuk *Sprookjes en Vertellingen*, en daar is het goed op zijn plek, met dank aan Rindert.

Tonke Dragt